

בלילה זה - זו ההזדמנות לקפוץ על המציאה ולהשיג קפיצת דרך בעבודת ה'

קטני הדורות נמצאים במרחק כה רב מהשגות אלו. והרי בעבודת ה' יש לטפס בסולם המעלות ולא לקפוץ מדרגה לדרגה, ומה נשתנה הלילה הזה - שאנו חותרים להשיג קפיצת דרך משמעותית כל כך? אכן זהו בדיוק סגולת הלילה הזה! ראה ברש"י [שמות יב יא] שכל עבודת הלילה הזה היא 'דרך דילוג וקפיצה', זכר לשמו שקרוי פסח, וגם פסק"א לשון פסיעה. ואדרבא דווקא בלילה זה - זו ההזדמנות לקפוץ על המציאה - ולשאוף לפסגות תמירות במיוחד, להיות עבדי ה' כל הימים בקדושה וטהרה. תלמידו הגר"א קייר שליט"א הוסיף שאת הסיבות להמנע מקפיצות בעבודת ה' - היא החשש מגאוה. ביציאת מצרים זכו להכנעה וזיכוך נורא - ובמיוחד בארבעת הימים האחרונים כשהשה היה קשור למיטה, והאכילה בתוך הבית, וגם ניקו אחריו... עם הכנעה גדולה כזו ניתן לקפוץ לגבהים ללא חשש גאוה.

ת"ר חכם בנו שואלו ואם אינו חכם אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל לעצמו ואפילו שני תלמידי חכמים שיודעין בהלכות הפסח שואלין זה לזה. [קט"ז].

יש להתבונן מדוע מצוות הסיפור צריכה להעשות דווקא בדרך של שאלה - ולא די לתאר את הכל בצורה ברורה ומסודרת?

אומר הגאון רבי שלמה ולבה זצוק"ל שכידוע במועדים בכל שנה ושנה חוזרת ומתעוררת השפעת וסגולת הנס שאירע בימים ההם.

בחג הגאולה אנו צריכים להתעורר 'לשאול ולבקש' שזוכה גם אנו להתרומם ולהתעלות - משפלות הגלות בה אנו שרויים, אל רוממות הרוח שזכו לה יוצאי מצרים.

ולכן יש 'לדרוש ולשאול' בענינו של יום - להתבונן מהיכן זכו ישראל לצאת, ולאילו דרגה גבוהה ועצומה של קרבת ה' והשראת השכינה נפלאה באו.

כך נפתח בנו התעוררות פנימית ושאיפה טהורה לשאוב השגות אדירות מסגולת החג הקדוש.

אמנם גם בכל ימות השנה אנו מצפים לגאולה השלמה - אך אנו

האם ביציאת מצרים - קיבלנו מתנה או שכר?

מתרץ הגאון רבי שמואל יעקב בורשטיין זצוק"ל שאכן השלל שהמצריים 'נתנו' להם בהשאלה, יש מקום לדון אותו כשכר. אבל ביזת הים - הרי נחשב כשלל מלחמה ללא קשר לעבודתם, וזה ודאי מתנה גמורה. ועוד יישב שגם אם נאמר שמצד פרעה והמצריים השלל נחשב כחלק מחיוב התשלום - אבל כאן הנותן האמיתי הוא הבורא יתברך. ומצד הבורא ית"ש כל מה שנתן והשפיע עלינו הכל בא רק מרוב חסדו ורחמיו - ואנו חייבים 'לאודווי ולשבוחי' עליהם!

אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה: עבדא דמפיק ליה מריה לחירות, ויהיב ליה כספא ודהבא, מאי בעי למימר ליה? אמר ליה בעי לאודווי ולשבוחי, א"ל פטרות מלומר מה נשתנה, פתח ואמר 'עבדים היינו'. [קט"ז].

משמע שכל הממון שקיבלו ביציאת מצרים מוגדר כמתנה ומענק. וקשה מהמסופר בסנהדרין [צא]. על הדיון שערך אלכסנדר מוקדון בין בני מצרים לעם ישראל.

שהם תבעו את מה שהשאילו אבותיהם, וגביהא בן פסיסא טען כנגדם 'תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא ששיעבדתם במצרים', וכשלא מצאו תשובה ברוח.

משמע שהכל היה חלק קטן מתוך שכר העבודה שהיה מגיע להם?

איך לרזות נחת מהדורות הבאים?

הזאת לכם? והתשובה היא - 'ואמרתם זבח פסח הוא לה', אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים, ואת בתינו הציל'. תסבירו להם מדוע החג הזה נקרא 'פסח'? שה' פסח על בתינו בזכות שלא שינו שמם ולשונם [מכילתא ה']. תשנו לבניכם שכן קיומם של ישראל בחשכת הגלות בין האומות, הוא תמיד רק על ידי הבידול, בביסוס בתים שמורים ומשומרים מההשפעות החיצוניות. אחרי שקיבלו את ההדרכה המפורטת איך להנחיל את האמונה לדורות הבאים - ונרגעו שמחו והודו על בשורת הבנים! **מון הגראמ"מ שך זצוק"ל** דיבר על המצב היום בעולם - שהדור הצעיר לא מכבד, ואפילו לא מתעניין בהוריו. ואמר שיוצאי מצרים - שזכו ללדת שישה בכרס אחת, לא חששו כמה ילדים יהיו להם - אלא על הקשר בין בניהם לדורות הקודמים. ולכן כששמעו 'כי ישאלך בנך' - שהבנים יגלו התעניינות במעשי אבותיהם, ואף יצפו לתשובה - רווח להם.

פסח - על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים [שנאמר 'ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח וגו']. [קט"ז].

הנה אחר הפסוק הזה נאמר 'ויקד העם וישתחוו ופירש"י, ויקד העם - על בשורת הגאולה, וביאת הארץ, ובשורת הבנים שיהיו להם.

ויש להבין בשלמה בשורת הגאולה וביאת הארץ, הרי זו בשורה טובה שנתבשרו שיבאו אל הארץ ויגאלו ממצרים.

אך מהי הבשורה המשמחת ב'בשורת הבנים', וכי עלתה על דעתם שלא יהיו בנים כלל, לכל הדור ההוא?

הגאון רבי ברוך דוב פוברסקי שליט"א הסביר שעם ישראל לא חששו האם יהיה להם בנים, אלא איזה בנים יהיו להם!

אמנם הדור הראשון של יוצאי מצרים שראו וחוו את כל הניסים הנפלאים - ודאי יאמינו בה' ובמשה עבדו.

אבל איך ניתן להבטיח את נאמנותם של הדורות הבאים - ולשמר את אמונתם?

ובאמת הפסוק הזה עוסק בשאלה של הבן הרשע - 'מה העבדה

האם בליל הסד צריך לספר דווקא לבנים?

בהוה שבנו סמוך עליו, אך הוא הדין כשיש אחר. וזה מפורש כאן - 'אם אין לו בן אשתו שואלתו', וכן שמע הגר"ש מאביו **מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל**.

בהזדמנות אחרת אמר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בנוסח כזה - שיסוד המצוה של 'והגדת לבנך' - אינו לומר לבן בדווקא, אלא לומר בדרך של הגדה וסיפור לשני, והמצוי ביותר שיאמר לבנו, ולכן כתבה התורה לשון בנך.

ומעיקר הדין מספיק לספר פעם אחת בחייו לבנו כדכתיב ואמרת לבנך ביום ההוא וגו', ובכל שנה בליל פסח די לספר אפילו לאשתו או לאחר, העיקר שיהיה בדרך הגדה.

ולפי זה נמצא למעשה - שמי שאין בנו מיסב עמו, אינו צריך לטרוח לילך אל בנו, ומי שסיים את הסדר ואח"כ הגיע בנו אצלו, יתכן שיש הידור לומר לו עבדים היינו וכו', דסוף סוף כתיב והגדת לבנך, אבל בנו לאו דווקא.

ת"ר חכם בנו שואלו ואם אינו חכם אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל לעצמו ואפילו שני תלמידי חכמים שיועדו בהלכות הפסח שואלין זה לזה. [קטז].

הגאון רבי שרגא שטינמן שליט"א נשאל מפי **הגאון רבי יוסף אברהם וולף זצוק"ל** על מה שמכו אנשים רבים שאינם מקיימים כלל מצוות 'והגדת לבנך', כגון כאשר הבנים הנשואים מתארחים אצל חמיהם או אוכלים לבד בביתם ואין לאב בן על שולחנו?

מדוע לא מקפידים שכל בן יאכל אצל אביו דווקא, כדי שתתקיים המצוה?

הגר"ש שאל את חמיו **מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א** שהשיב - כי בודאי אין כוונת הכתוב 'והגדת לבנך' רק על בנו כפשוטו, אלא עיקר המצוה היא סיפור יציאת מצרים לאחרים, ודיבר הכתוב

מתי אמרו את שירת הים?

מתוך הגאון רבי אברהם יצחק ברזל זצוק"ל שיתכן שהים פלט את המצריים כבר בזמן שישראל עברו בתוכו.

ולכן יכלו לומר שירה - בשעה שעברו בתוך הים וכבר ראו בחוף חלק מהמצריים מתים על שפת הים.

אך האמת היא שנחלקו בזה ר"ל ור"י במדרש [שמו"ר כ"ו] לפי ריש לקיש אכן טביעת המצריים אירעה באותה השעה שישראל עברו בים.

ואילו לר' יוחנן, רק לאחר שסיימו כל ישראל לעבור בים - הים סגר על המצריים והטביע אותם.

ולשיטתו יתכן לומר שישראל אמרו בים רק את הפסוק הראשון כשראו את פרעה ורכבו מושלכים בים, ואת שאר השירה השלימו כשעלו וראו את מצרים מת על שפת הים.

אמר רב יהודה אמר שמואל שיר שבתורה משה וישראל אמרוהו בשעה שעלו מן הים. [ק"ז].

הנה משמע שישראל אמרו שירה רק אחרי שעלו מהים.

כך גם משמע לקמן [ק"ח]: שישראל חששו ואמרו כשם שאנו עולין מצד אחד כך מצרים עולים מצד אחר - וא"כ ההודאה היתה רק אח"כ כשראו את מצרים מת על שפת הים.

אולם ברמב"ן עה"ת כתב אז ישיר - כאשר בא סוס פרעה בים והשיב עליהם ה' מי הים, בעוד בני ישראל הולכים ביבשה בתוכו, להגיד כי בלכתם בתוכו ביבשה אמרו השירה.

משמע שאמרו שירה בטרם עלו מהים?

מה אכפת לאברהם שיזכירו גם את שאר האבות?

אלא היא באה לעורר זכות אבות - שאצלם ידיעת ה' קבעה את אורח חייהם!!!

ולא היתה ידיעה בעלמא, כמו חוקרי פילוסופיה - שעלולים לעשות ככל העולה על רוחם, ללא שייכות לידיעה שלהם במציאות העולם.

ובחתימת הברכה אנחנו מדגישים מהו השורש של כל המהלך הזה - אברהם אבינו, שדבק במידותיו של בעל הבירה!

וזה מה שה' בישר לו - שהוא זכה להיות שהיסוד והשורש של כל האבות.

א"ר שמעון בן לקיש 'ואעשך לגוי גדול' זהו שאומרים אלהי אברהם, 'ואברכך' זהו שאומרים אלהי יצחק, 'ואגדלה שמך' זהו שאומרים אלהי יעקב, יכול יהו חותמין בכולן? ת"ל 'והיה ברכה' בך חותמין, ואין חותמין בכולן. [ק"ז]:

יש להבין - וכי מה אכפת לו לאברהם אבינו ע"ה שיזכירו גם את שאר האבות בחתימת הברכה?

מסביר **הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל** שהזכרת שמותם של אבותינו בברכת אבות אינה מזכרת בעלמא.

האם נס קריאת ים סוף היתה חלק מהגאולה?

שהגמרא בברכות [יד]: אומרת שניתן להזכיר יציאת מ כשאומר: מודים אנחנו לך ה' אלהינו שהוצאתנו מארץ מצרים, ופדיתנו מבית עבדים, ועשית לנו נסים וגבורות על הים, **ושרנו לך**.

ומהזכרת השירה מוכח שהשירה אינה תוצאה של הגאולה והישועה, אלא אדרבא היא סיבת הגאולה והיציאה ממצרים!

כי השירה נבעה ממדרגת האמונה הגדולה שכנסת ישראל זכו לה באותה שעה, וההודאה היא גמר הגאולה!

ולכן כשרוצים להזכיר יציאת מצרים תמיד מוסיפים גם להזכיר את השירה, בשחרית 'על זאת שבחו אהובים', בערבית 'לך ענו שירה בשמחה רבה', ואפילו כשמזכיר בקצרה צריך להוסיף 'ושרנו לך', שמודים על שזכינו להתרומם ולהתעלות לדרגה הגבוהה הזו של אמירת שירה, שהיא תכלית הגאולה.

הגאון רבי ישראל מאיר דרוק שליט"א הביא מחלוקת האחרונים - עבור מי היה עיקר הנס.

לדעת הבית הלוי - הנס היה להצלת ישראל, והמצריים טבעו ממילא, כשתם הנס כמו כל הבא הים שטובע.

אך לדברי המלבי"ם [תהילים קלג] עיקר הנס היה כדי להעניש את מצרים, והעבירו את ישראל בתוכו, רק בשביל שיבואו אחריהם. והביא לדבריו כמה הוכחות.

עד היכן הוא אומר בש"א עד אם הבנים שמחה ובה"א עד חלמיש למעיני מים. [ק"ז]:

הגאון רבי אברהם יצחק ברזל זצוק"ל אומר שניתן לבאר את יסוד המחלוקת שנחלקו האם נס קריאת ים סוף היתה חלק מהגאולה?

לפי בית הלל היא חלק מהגאולה, ולכן צריך להזכיר אותה בהגדה, ולומר גם 'בצאת ישראל ממצרים'.

ולבית שמאי - הגאולה הושלמה כבר ביציאת מצרים, ולכן לא מזכירים אותה במגיד אלא רק בהלל.

ועוד אפשר לומר שלדעת כולם עיקר הגאולה הושלמה כבר בליל יציאת מצרים - אבל לדעת בית הלל היה חסר להם בתחושת השחרור, כיוון שפחדו מהמצריים.

אמנם בעלי האמונה הגדולים שבהם כבר חוו את הגאולה השלמה מיד בתחילה, והם הנשים הצדקניות.

כמו שכתב רש"י [שמות ט"ו כ'] שמובטחות היו צדקניות שבדור, שהקב"ה עושה להם נסים, והוציאו תופים ממצרים.

ולכן לדעת בית שמאי די שזכיר זאת ברמיזה - 'אם הבנים שמחה'.

אולם **הגאון רבי שמואל יעקב בורשטיין זצוק"ל** הביא ראיה שהשלמת הגאולה היתה דווקא בשירת הים.

מבט אמיתי על השפע של דורינו

עוברים בו בחרבה, אם היינו בעצמינו עולים מהים הרי ודאי שהיינו אומרים שירה, בהתלהבות נוראה ובשמחה עצומה. לימדונו חז"ל, שכשבא האדם לביתו, והנה ערוך לפניו כל טוב, לא חסר לו - לא מזונות ולא ביגוד, לו ולבני ביתו, הרי זה קריעת ים סוף ממש! ועל ידי קצת מחשבה יוכל לקנות לו הרגשה זו. וצריך כל אחד להתרגל, כשפותח את המקרר או ארון בבית ורואה שם ברכת השם כל טוב, יתעכב רגע ויאמר לעצמו: "מאין לי כל זה ומי נתן לי זאת? כמה חן וחסד פרוש כאן! ואני יכול ליהנות מזה, והרי איני כדאי אפילו למשהו מכל זה!" ההכרה הזו תעורר את ליבו, לכל הפחות לרגע אחד, וישיב אל לבו להודות כמו שצריך ולומר שירה!

סוד החסד הוא דוקא במה שנראה בעינינו כדבר פעוטי!!!

עבור הנס, והגדלות המיוחדת שבו היא לעשות זאת גם כשבעל הנס אינו מכיר בניסו. אברהם אבינו ע"ה כשרצה להידבק במידותיו של הקב"ה, הלך בדרכיו וסיפק לעוברי דרכים פת לחם ומים לשתיה ורחיצת רגלים - שנראים לכאורה כזוטות, אבל הם עצמותו של החסד!!! בזכות הנהגה זו זכה לחסד עולם לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. בהכרה זו מחוייב כל אדם מישראל, לגשת אל ברכת המזון אחר אכילתו - ולהודות על הפת המצויה בסלו, לא פחות הימין שירד בדרך ניסית!!! כך יזכה להכיר את גדולתו של הבורא ולהתדבק במידותיו.

אמר רב שיזבי משמיה דרבי אלעזר בן עזריה קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף דכתיב 'נותן לחם לכל בשר' וסמך ליה 'לגוזר ים סוף לגזרים'. [ק"ח].

הגאון רבי שמשון דוד פינקוס זצוק"ל שדברי חז"ל אלו הם להלכה ולמעשה! נדמה לעצמנו, אם היינו אנו מיוצאי מצרים - אחר מאות שנים של עבדות נוראה, ועתה גאלנו הקב"ה משם בניסים גלויים ונפלאים. וכאשר רודף פרעה אחרינו בשצף קצף להרוג אותנו על עוללנו וטפנו, והים הנורא שעוצר בעדינו - נקרע והופך ליבשה ואנו

ולמה נקרא שמו הלל הגדול א"ר יוחנן מפני שהקב"ה יושב ברומו של עולם ומחלק מזונות לכל בריה. [ק"ח].

יש להבין מהו הדגש המיוחד שבשם של 'נותן לחם לכל בשר' - עד שמכחו קראו לו 'הלל הגדול'! וכי חסרים פלאות וגבורות כבירות שמוזכרים בפרק זה, מלבד חלוקת המזונות?

אומר הגאון רבי יחזקאל סרנא זצוק"ל שבזה נעוץ סוד החסד - השבח הגדול ביותר הוא דוקא בדבר שנראה בעינינו כדבר פעוט, ואנו מתייחסים אליו כמובן מאיליו - יותר ממעשים אדירים שמרעישים את כל העולם! והסיבה היא שבאמת גם דבר טבעי זקוק למדת החסד שנצרכת

רק הבורא שמכיר את מעמקי נפשינו - יכול להצילנו!

לאחר כמה שנים במאסר עלו בהם הרהורי חרטה - ויש שאפילו התנדבו להפקיר את גופם לניסויים רפואיים, להצלת חיים - לכפר על פשעיהם. כך גם רואים אפילו אצל הפושעים הגדולים ביותר - שלכל אחד מהם יש איזה קו אדום שאותו הוא לא יעבור! מסופר על רוצחי ילדים קטנים - שהסוהרים הוצרכו לשמור עליהם משאר הרוצחים... הענין הוא כי בכל אדם מסתתרת נקודה פנימית עמוקה של אמונה - ורק ה' מבחין בה!

ושמע **מהגאון רבי דוד בליכער זצוק"ל** [בליל הסדר תרצ"ג] שהסביר עם היסוד הזה - שהמלאכים והשרפים אינם יכולים ליהנות את הגחלת העמומה, החבויה אי שם עמוק בפנימיות נפשו. לכך ביציאת מצרים כאשר ישראל היו שקועים במ"ט שערי טומאה, לא מלאך ולא שרף יכלו להבחין במעלתם. רק הקב"ה בעצמו שמביט אל עמקי הנפש מבחין בויק הגעגועים של הנשמה היהודית אל מורשת האבות הקדושים, הצילם.

אמר רב כהנא משום רבי ישמעאל בר' יוסי אמר ר"ש בן לקיש משום רבי יהודה נשיאה מאי דכתיב 'וידי אדם מתחת כנפיהם' ידו כתיב זה ידו של הקדוש ברוך הוא, שפרוסה תחת כנפי החיות כדי לקבל בעלי תשובה מיד מדת הדין. [ק"ט].

יש להבין את הענין - מהי הטענה של מידת הדין ומדוע ה' צריך לפרוס את ידיו כביכול תחת כנפיהם?

מסביר **הגאון רבי חיים זיטשיק זצוק"ל** שהמלאכים הם עצמים רוחניים מופשטים, שקבועים ועומדים בצביונם, ואין בכוחם להבין את עמקי הנפש וסודות הנשמה הגנוזה. מלאכים אלה כשרואים לפניהם נפילה ואשפתות הטבע שנצטברו ברקע נשמת האדם, חורצים הם את פסק דינם לחובה ללא כל ערעור ושינוי - לראות עיניהם אין שום תקווה לתיקון. אולם ה' אשר עיניו צופיות אל מעמקי נפש האדם, יודע גם יודע את דקות כח הבחירה, ומקווה לתשובת יציריו!!! גם אנו רואים בעליל, שכמה רוצחי נפשות שנראה היה כי פסה מהם קצהו של מידת הרחמנות.

לבעל בחירה יש השפעה על כל העולמות!

אבל ברגע שיש לו שייכות עם אדם בעל בחירה - שמקיים תורה ומצוות - יש לו השפעה על כל העולמות, גם על מלאכים!!! ולכן ברגע שגבריאל הציל ושימש 'אדם השלם' - הוא עצמו נתעלה אתו.

מה שאנחנו יכולים ללמוד מזה - מלבד האחריות וההשפעה שיש לכל פעולה שלנו - גם להכיר מה באמת חשוב!!! בעולם השקר בו אנו חיים - אנשים מעריך כל מיני הבלים, אבל כדאי להתבונן על ברואי מעלה, ולהיזכר מה הוא הדבר החשוב ביותר.

ואולי המבט הזה יעורר גם אותנו לשאוף למה שהם שואפים וחותרים אליו - להשיג עוד דרגה ומעלה רוחנית, והכרת דרכי ה'.

יש אומרים ואמת ה' לעולם גבריאל אמרו בשעה שהפיל נמרוד הרשע את אברהם אבינו לתוך כבשן האש אמר גבריאל לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע ארד ואצנן ואציל את הצדיק מכבשן האש אמר לו הקב"ה אני יחיד בעולמי והוא יחיד בעולמו נאה ליחיד להציל את היחיד ולפי שהקב"ה אינו מקפח שכר כל בריה אמר תזכה ותציל שלשה מבני בניו.

דרש ר"ש השלוני בשעה שהפיל נבוכדנצר הרשע חנניה מישאל ועזריה לתוך כבשן האש וכו', אמר לו הקב"ה: רד, באותה שעה פתח גבריאל ואמר 'ואמת ה' לעולם'. [ק"ח].

יש להבין הרי מלאכים הם ברואים בעלי השגה גבוהה מאוד - ולא נתונים ושינויים וירידות, ומה התחדש לגבריאל באותה שעה עד שאמר 'ואמר ואמת ה' לעולם'!

אומר מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל שמבואר כאן ענין נפלא, שאמנם בדרך כלל מלאך אינו משתנה.

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות לכתובת: peninim88@gmail.com

הפנינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים